

JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
ISSN 2630-6417

Article Arrival Date: 19.08.2018

Published Date: 31.10.2018

Vol 4/ Issue 11 / pp: 155-170

Arguvan Ağzı Uzun Havalarda Artikülasyon

Articulation At Measureless Folk Song In Arguvan Dialect

Dr. Öğr. Üyesi Müslüm AKDEMİR

Düzce Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Müzik Bölümü, muslumakdemir@hotmail.com

Düzce/Türkiye

ÖZET

Türk Halk Müziği içinde önemli bir yer tutan Arguvan ağzı her ne kadar yurt içinde geniş bir alana yayılmamış olsa da kendi il sınırları içinde ayrıca çevre köy, kasaba ve illerde benimsenmiş, yaygınlık kazanmıştır. Son yıllarda yapılan Arguvan Türkü Festivalleri ve ses yarışmaları ile dikkat çeken Arguvan ağzı türkülerin/havaların söylemleri bakımından ağız özelliğini yansıtmaması, bugüne kadar Arguvan ağzı üzerine yapılan çalışmaların yetersizliği bu konu üzerinde daha ciddi ve geniş bir çalışmanın tarafımızdan yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Çalışmamızda Arguvan topraklarında yetişmiş bölge halkından beslenmek ve ağız özelliği bakımından doğru kaynağa ulaşmak için alan çalışması yapılmıştır. Arguvan ağzı ezgilerle ilgili derleme çalışmalarında kişisel görüşmeler yapılmış ve karşılaştırma metodu kullanılarak transkript işaretleri oluşturulmuştur.

Arguvan ağzında serbest ezgiler nasıl bir karaktere sahiptir? Kendine özgü ortak bir özellikleri var mıdır? gibi soruların cevabını verebilmek ve bu konuya açıklık getirebilmek için yapılan özel derleme kasetlerindeki serbest ezgiler, teker teker incelenmiştir. Eserlerin ağız özelliğine göre söylenişlerinde, artikülasyona dikkat çekmek için transkripsiyon işaretleriyle sözler, teker teker belirlenmiştir. Arguvan ağız özelliğine göre söylem biçimini geliştirmek ve konu hakkında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynak oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uzun hava, Arguvan ağzı, transkript, artikülasyon.

ABSTRACT

Although Arguvan's dialect, which has an important place in Turkish Folk Music, has not spread over a large area in the country, it has also become widespread in its own provinces and also in the surrounding villages, towns and provinces. Arguvan folk music Festivals and vocal competitions made in recent years have attracted attention with Arguvan dialect folk songs / discoloration of the dialect in terms of discourse, so far the insufficiency of the studies on the mouth of Arguvan more serious and extensive work on this issue has been made by us.

In our study, a field study was conducted in order to be fed from the people of the region grown in Arguvan soil and to reach the right source for the dialect feature. Personal interviews were conducted in the Arguvan dialect melodies and transcript signs were created using the comparison method.

How the free melodies in Arguvan's dialect has a character. In order to be able to give answers to these questions and to clarify this issue, the free melodies in the special assembly cassettes were examined one by one. In order to draw attention to the articulation according to the dialect characteristics of the works, the words with the transcription signs were determined one by one. According to the feature of Arguvan dialect, a source has been created for researchers who want to develop the way of discourse and to study on the subject.

Key Words: Measureless folk song, Arguvan dialect, transcript, articulation

1.GİRİŞ

Arguvan, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Malatya iline bağlı bir ilçedir. Arguvan, Malatya'nın en az nüfuslu ilçesidir. Fırat vadisinde dağlık bir alanda yer alan Arguvan ilçesi, ana kütlesi Sivas'ta bulunan Yama dağlarının uzantıları ile engebelenir. Doğa koşulları elverişsiz, nüfusu az ve ekonomik potansiyeli zayıf olan ilçede, en önemli ekonomik faaliyet tarımdır. Hayvancılık, tarımsal üretimden daha çok önem kazanmıştır. Dağlardaki platolarda yaylacılık yapan aşiretlerin yanı sıra, çiftçi nüfus da hayvan besler. Ancak hayvancılık ve tarımsal üretim fazla gelişmemiştir. Başta buğday olmak üzere tahıl türleri, kayısı ve elma gibi meyveler üretilir.

Arguvan, Osmanlı döneminde Tâhir nahiyesi adını taşımaktadır ve Arapkir'e bağlıdır. Daha sonra kaza haline getirilerek Diyarbakır'a bağlanır.1873'te ise yeniden nahiye yapılarak Tahir adıyla Keban'a bağlanır. Tahir nahiyesi, Cumhuriyet döneminde Malatya iline bağlanmış, 1 Haziran 1954'te

ise Arguvan adıyla ilçe durumuna getirilmiştir. Malatya iline uzaklığı 60 km'dir. Arguvan kasabası, büyükçe bir köy görünümündedir (Ana Britannica Ansiklopedisi, 2:270.)

Arguvan'ın Eymir köyünden tarihçi M. Ali Akdemir, "Yörede yaşayan birçok insanın, bölgede yetişen "Erguvan" çiçeğinden dolayı ilçeye "Arguvan" adının verildiği şeklinde söylendiğini, ancak bunun tarihsel hiçbir gerçeğe dayanmadığını" (Akdemir, 2007) ifade etmiştir. Mehmet Akdemir ise, "Yörede yaşayan bazı kişilerin, bölge insanlarının arı gibi çalışkan olmasından dolayı bu ismin verildiği şeklinde söylendiğini" (Akdemir, 2018) ifade etmiştir. Arguvan İlçe Kaymakamlığı'nda da, "Arguvan, 4. yüzyıldan itibaren Bizans kaynaklarında **Argaous** adıyla görülmektedir. 8. yüzyıla ait Arapça kaynaklarda **Argaûn** adı kaydedilmiştir. Sözcüğün her iki biçimi çoğul halde olup "Arga'lar" veya "Argav'lar" anlamını ifade eder. 11. yüzyıla ait Ermenice ve kayinamelerde ise **Argawan** adı kullanılır." (Arguvan Kaymakamlığı, 2018) şeklinde yapmış olduğu yazılı açıklaması da bu tezi kuvvetlendirmektedir.

2. YÖREDE HALK MÜZİĞİ KÜLTÜRÜ

Ağız, tavır ve ritmik yapısı yönünden ezgilerde alışılmamış özelliklere sahiptir. Bu bölgede uzun havalar yaygındır. Yörede ilk derleme, Malatya'da 1938'de Ankara Devler Konservatuarı'ndan Muzaffer Sarısözen, Ulvi Cemal Erkin, Nurullah Taşkiran ve Teknisyen Arif Etican ekibince yapılmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982:5493)

Yörede şelpe ya da pençe ile çalma tekniği yaygındır. Yerine göre tek parmakla teli çekerek ya da tüm parmaklar kullanılarak çalınır. "Arguvan ağzı söyleyiş tarzı daha çok uzun havalarda kullanılır. Sivas dolaylarının Çamşılı ağzı ile benzerlik gösterir. Ezgi karakteri duygulu ve üzüntülüdür." (Paşmakçı, 1992)

Halk müziği araçları olarak divan ve bağlama yörede yaygın olarak kullanılan tezeneli sazlardır. Ayrıca dokuz telli çöğür, iki telli cura, altı telli bağlama da çalınmaktadır. Yaylı sazlardan üç telli kemane dizde çalınır. Yöre zurnası, öbür bölgelerdekilere göre daha kısadır. Ayrıca dilli, dilsiz büyük çoban kavalları, çığırta, dilli çobandüdüklere yaygındır. Davul, tef en çok görülen vurmali sazlar arasındadır. Burada kaşık ve sığır kaburgasından yapılaben kaşık gibi çalınan kemik de görülür. (Yurt Ansiklopedisi, 1982:5493)

3. ARGUVAN AĞZI UZUN HAVALAR

Arguvan ağzı uzun havalar, söyleniş şekli ve karakteristik özellikleriyle Malatya merkez uzun havalarından farklı özellikler taşımaktadır. Malatya merkezdeki uzun havalar, genellikle tiz seslerden başlayıp inici bir seyir özelliği gösterir. Arguvan uzun havalar, genellikle çıkıcı-inici bir özellik gösterir. Az da olsa, bazı uzun havaların ezgisel karakterlerinde sadece çıkıcı veya inici yapılara da rastlanır. Melodi yönünden la, mi arası dörtlü, beşli aralıklarda sıkça dolaşsa da geniş aralığı bulunan uzun havalar da vardır. Genellikle Yahyalı kerem ayağında uzun havalar yakılmıştır. Dem tutmalara Arguvan ağzında sıkça rastlanır. "Dem: Türkünün, uzun havanın zamanını, zeminini belirlemek için yapılır. Okuyucu, kendi sesini bulup ezgiye girebilmek için daha evvel kendine bir ses bulur ve uzun havayı okur." (Önalı, 2018)

Arguvan uzun havaları, konu olarak tabiat ve sosyal olayları anlatırlar. Aşk ve sevdâ üzerine birçok uzun hava yakılmıştır. Duygulu ve üzüntülü bir karakter taşır. Arguvan'ın sahip olduğu coğrafi konumu, ağız özelliğine yansımış, ağız özelliğinde kıvrak bir hançer yapısı vardır. Gırtlak nağmeleri, kendi üslûbu içerisinde sıkça işlenir. Bütün bu özellikleriyle Arguvan ağzı uzun havalarımız, halk musikimizde haklı olarak önemli bir yer tutar. (Arı, 1991)

4. ARGUVAN AĞIZ ÖZELLİĞİNDE TRANSKRİPSİYON

Arguvan uzun havaları, ağız özelliği bakımından özel bir karaktere sahiptir. Yörede yaşayan halkın hem konuşma dilinde hem yazılı eserlerinde bulunan sözlerin seslendirilmesinde kelimelerin

telaffuzu kendine has ağız özelliği ile artüküle edilir. Bu kelimelerin söylenişinde “artükülâtör organların (dil, dudak, damak, dişler vb.), seslerin üretimi için uygun pozisyonu” (Ünsal, 2017:28) oluşturması gereklidir. Aksi halde bölgenin ağız özelliğinden ve sade bir dille karakteristik ağız yapısından uzaklaşarak söylemler gerçekleştirilecektir. Ağız çalışmalarında transkripsiyon harflerinin kullanımı ile oluşturulan yazılara da çevriyazı (çeviri yazı) denilmekte ve çevriyazı, “Bir kelimeyi, bir yazılı metni veya bir konuşmayı, onların telâffuzdaki ses değerlerini dikkate alan özel alfabe işaretleri kullanarak yazıya geçirme...” olarak tanımlanmaktadır. (Demiray, 2008:202)

Ağız özelliğine göre, yörede kullanılan kelimelerin doğru telaffuz edilmesi, bölgede kullanılan ünlü, ünsüz seslerin seslendiriliş biçimleri, yani artikülasyonu doğru kullanılmalıdır. Bu nedenle ağız özelliğine göre tespit edilen transkript işaretleri, kelimelerde doğru ve yerinde kullanılarak ses biçimleri taklit edilerek, bölgenin sahip olduğu artikülasyon yapısı oluşturulmalıdır. Bu bağlamda çalışmamızda oluşan transkript işaretleri önem arz etmektedir.

4.1. Kullanılan Transkript İşaretlerinin Anlamları

- r_o = Ünsüzler altında erime gevşeme işareti.
- ˘ = Ünlülerin üzerinde kısalık (süreksizlik) vurgu işareti
- ˘ = Hecelerden önce kelime vurgu işareti.
- ˘ = Ünlülerin üzerinde ya da altında gösterilen uzunluk işareti.
- ˘ = İki biçim arasında (bağlanma) ulama yapma işareti. (Günay, 1977:16)

4.2. Harflerin Üzerinde kullanılan Transkript İşaretleri

- á = Düz, geniş, kalın “a-e” arası ünlü.
- à = Düz, yarı geniş, kalın “a-ı” arası ünlü.
- â = Düz, yarı geniş, uzun “a” ünlüsü.
- è = Düz, yarı geniş, ince “e-i” arası ünlü
- ò = Yuvarlak, yarı geniş, kalın “o-u” arası ünlü
- ğ = Arka damağın gırtlığa yakın bölgesinde boğumlanan hırıltılı yumuşak “g” ünsüzü.
- ğ = Kapalı tonlu, hırıltılı “h” ünsüzü.
- ğ = Açık “h” ünsüzü.
- ķ = Art boğumlanmalı (ince ya da yarı kalın ünlülerle hece kuran) “k” ünsüzü.
- é = Kapalı “e” ünlüsü.
- q = Katı, patlayıcı, yarı tonlu “k-g” arası ünsüz.
- ñ = Akıcı, patlayıcı, tonlu geniz ünsüzü.
- t = Katı, patlayıcı, yarı tonlu “t-d” arası ünsüz. (Günay, 1977:15)

5. ARGUVAN’DA YEREL AĞIZ ÖZELLİKLERİ

Yerel dilin oluşumunda Azeri lehçesinin, Arapçanın ve yer yer konuşulan diğer lehçelerin etkileri olmuştur. Söz gelimi; Arapçadaki (gayın) be (hı) sesleriyle karşılanan, gırtlaktan gelen ses yaygındır. Yerel ağızda bilinen ünlüler yanı sıra kısa ve uzun ünlüler görülür. Bunlar ses düşmeleri, kaynaşmaları sonucu oluşmuştur. (Önaldı, 1977)

5.1. Başlıca Ünlü Düşmeleri

a/e: Emice (amca), esger(asker), birez (biraz), buğdey (buğday)

a/ı: Buriya (buraya), orıya (oraya), hastihana (hastane)

a/e: Albıstan (Elbıstan), esas (esas), haman (hemen), handek (hendek)

e/i: İsgile (iskele), sirçe (serçe), tezkire (teskere), tilifon (telefon)

I/i: Diş (dış), dişeri (dışarı), nasi(nasıl)

i/a: İbrahim (İbrahim), sahap (sahip), zahar (zahir)

i/e: E'mihaber (ilmi haber), şehir (şehir), tenbeh (tenbih), heç (hiç)

i/ı: İhtiyar (ihtiyar), Albıstan (Elbıstan), pavrika (fabrika), vahıt (vakit)

o/u: Bunma (bomba), çucuh (çocuk), dohtur (doktor), yul (yol)

ö/ü: Ürt (ört), üte (öte), küy (köy), küfte (köfte)

u/o: Boğda (buğday), gomandan (kumandan), yoharı (yukarı)

u/ü: Büçuh (buçuk), Erzürüm (Erzurum), hücüm (hücum), hüdüd (hudut)

ü/ö: Böyük (büyük), güzel (güzel), hökümдар (hükümdar)

5.2. İlerleyici Ünlü Benzeşmesi

İbrahim, birez, tenbeh, enteri, buyumış.

5.3. Gerileyici Ünlü Benzeşmesi

Tene, Helil, çucuh.

5.4. Ünsüz Düşme Sonucu Ünlü Uzaması

Bele, şole, şer, del, olu.

5.5. Birinci Ünlü Sözcüğünün İkinci Ünlü Sözcüğüne Ulanması

Ağoldu (ağa oldu), Al'onbaşı (Ali onbaşı), dol üdü (dolu idi)

5.6. Ünlü Türemesi

Urus (Rus), Alaman (Alman), yalnız (yalnız), sıçradı (sıçradı)

5.7. Sözcük Başında, Ortasında ve Sonunda Ünlü Düşmeleri

Sırgan (ısrırgan), burda (burada), mahle (mahalle), birsi (birisi)

5.8. Ünsüz Değişmeleri

Ünsüz değişmelerinin en ayırıcı olanı 'k' ünsüzüyle başlayan tüm sözcüklerin 'g' ile söylenmesidir. Karşılaştığımız başlıca değişimler şunlardır:

ç/c : Cizme (çizme), cırcıbil (çırçıplak)

ç/ş : İşmek (içmek), gaşdı (kaçtı), aşmak (açmak)

d/t : Tüken (dükkan), tikmek (dikmek), tiken (diken), tökmek (dökmek)

ğ/h : Aşahtan (aşağıdan)

k/g : Gar (kar), gara (kara), gardaş (kardeş), gız (kız)

k/h : Arhadaş (arkadaş), ahşam (akşam), baraha (baraka), bah (bak)

ı/n : Ormannıh (ormanlık), yağnış (yanlış), annatmak (anlatmak)

p/b : Barmah (parmak), bışirmek (pişirmek), boyraz (poyraz)

s/z : Zopa (sopa), zuah (sokak), zopa (soba)

t/d : Daş (taş), daşırmah (taşırmak), dabanca (tabanca)

5.9. İlerleyici Ünsüz Benzeşmesi

Yannamah, annatmah, bunnar, yannan.

5.10. Gerileyici Ünsüz Benzeşmesi

Gessin, ossun, birbinne.

5.11. Ünsüz Türemeleri

Shat (saat), şindik (şimdik), illem (ille), yeser (eser)

5.12. Ünsüz Düşmeleri

Cepe (ceph), cepane(cepbane), afsat (asfalt), garüle (karyola)

5.13. İkiz Ünsüzlerden Birinin Düşmesi

Tüken (dükkan), mahle (mahalle), guvet (kuvvet)

5.14. Komşu Ünsüzlerde Yer Değiştirme

Aręı (ağrı), dorgu (doğru), ergi (eğri), körpü (köprü)

5.15. Hece Düşmeleri

Kensi (kendisi), ta (daha), valla (vallahi), gendi (kendi)

5.16. Araç, Gereç ve Hayvanlarla İlgili Yöreyle Özgü Birkaç Sözcük

Ağbum (gübre), bastığ (pestil), çağa (çocuk), gıdik (oğlak), hırçık (yırtık), kemis(süzgü), gazik (küçük) vb. sözcükler yerel ağzı tamamlar. (Yurt Ansiklopedisi, 1982:5491, 5492)

6. DERLENEN EZGİLERDE TRANSKRİPSİYON İNCELEMESİ

Arguvan ağzı uzun havalarının, yöresel ağız özelliğine göre seslendirilebilmesi için öncelikle eserde söz yapısını oluşturan kelimeler tek tek ele alınmalıdır. Bu kelimeler, transkript işaretlerinde belirtilen biçimlendirmelerine göre artiküle edilmeli ve sesler taklit edilerek ağız özelliğine göre ifade edilmelidir. Daha sonra uzun havanın, ritmik karakterine göre oluşan cümle yapıları tek tek ele alınarak eser ağız özelliğine göre tonlayarak seslendirilmelidir.

6.1. Aşağıdan Gelir Benim Köşmenim

Aşağıdan gelir benim köşmenim

Sevdim ama aldım buna pişmanım amân ah amân

Sallanma garşımda gamlı düşmanim

Diğer düşmanlarım şadıman olur ah amân amân

Dılò dağlar dılò dılò yolcum dılò

Dılò hancım dılò ah amân oy

Bülbül_ idim geldim gondum dikene
Tükettin ömrümü ömrün tükene aḡ_ amân amân oy
Sen de dersin benden başka yâr yoktur
Gine deli gönül buldu bir tene aḡ_ amân amân
Dılò dağlar dılò dılò yolcum dılò
Dılò hancım dılò aḡ_ amân_ oy

Her sabah her seher uyanamazsın
Sabahın yeline dayanamazsın aḡ_ amân amân
El gızı dediğin bir uçan guştur
Sağın dillerine inanmayasın aḡ_ amân amân
Dertli dillerine inanmayasın inanmayasın
Dılò dağlar dılò dılò yolcum dılò
Dılò hancım dılò aḡ_ amân_ oy

Aşam dedim şu dağlarıñ gurdu var
İçerimde bir güzelin derdi var
Bir gara gaş bir gara göz sende var
Bir çekilmez deli_ gönül bende var_ amân _ aḡ_ amân
Dılò dağlar dılò dılò yolcum dılò
Dılò hancım dılò aḡ_ amân_ oy

6.2. Bu Sene Bu Sene

Aḡ Malatya yolunda kervanıñ mı var
Beni öldürecek dermanıñ mı var
Bu sene bu sene şaşkın_ adam bu sene bu sene
Zalım_ adam bu sene bu sene
Aḡ baña derler gam yükünü sen götür
Benim götüreceğ dermanım mı var bu sene bu sene
Ah şaşkın_ adam bu sene bu sene
Derde düştüm bu sene bu sene
Hastaneyi yol eyledim bu sene bu sene
Aḡ ḡayın_ adam bu sene bu sene
Garib eller bu sene bu sene

Aḡ ḡasret galdım saramadım belini

Dertli geydim_ Arguvan'ın yününü bu sene bu sene
Zalım_ adam bu sene bu sene
Şaşkın gelin bu sene bu sene
En sonunda beni dertli eyledin
Yaktın beni kül_ eyledin bu sene bu sene
Ağ garib_ eller bu sene bu sene
Zalım_ eller bu sene bu sene
Arguvan' ı yol_ eyledim bu sene bu sene
Ağ öldüm_ öldüm bu sene bu sene
Ağ ille ille bu sene bu sene

Dört yanımı gurbet sarmış tel_ inen
Yaslı yaslı bayram_ ettim el_ inen bu sene bu sene
Zalım_ adam bu sene bu sene
Ağ elin gızı bu sene bu sene
Ağ ben istedim bu ellerde durmayam
Sen beni eyledin dadlı dilineñ bu sene bu sene
Şaşkın_ adam bu sene bu sene
Derde düştüm bu sene bu sene
Malatya'yı yol_ eyledim bu sene bu sene
Ağ öldüm_ öldüm bu sene bu sene
Garib_ eller bu sene bu sene
Ağ gitme güzel dayanamam derdine
Yollar_ uzak ben gelemem yurduna bu sene bu sene
Hayın_ adam bu sene bu sene
Zalım_ adam bu sene bu sene
Ağ attın beni garlı dağlar ardına_
Bu ne derttir bana verdin bu sene bu sene
Ağ öldüm_ öldüm bu sene bu sene
İlle ille bu sene bu sene
Gurbet_ eli yol eyledim bu sene bu sene
Ağ eliñ gızı bu sene bu sene
Ağ şaşkın gelin bu sene bu sene
6.3. Gene Gısmetimi Galdırdın Felek
Ağ gene gısmetimi galdırdın felek_

Aşıp gideceğim dağlar dumandır   dı zàlım zàlım _ōy_oy_oy
Ağ gettin_ ama geleceğin gümendir
Onuñ _ için ağlar_ ağlar gezerim   dı zàlım zàlım _ōy_oy_oy

Kemerim_ ol kemendim_ ol tâcım_ ol
Gücenme sevdiğim_ anam bacım_ ol
Ben ölürsem sana cana sicim_ ol
Tutma saña can ben_ ilâzım değil   Allah'dañ bulan_ōy_oy_oy

Serin olur_ yaylaların yağurdu_
Anañ seni derd_ için mi doğurdu_   dı hâyın hâyın_ōy_oy_oy
Malatya' da hiç mi yiğit yağudu_
Nâsil seni gurbet ele yolladı   dı zàlım zàlım_ōy_oy_oy
Nâsil seni Almanya'ya yolladı   dı hâyın hâyın_ōy_oy_oy

Geniş olur_ Almanya' nıñ yolları
Nasıl_ eldir_ anlaşılmaz dilleri   dı zàlım zàlım_ōy_oy_oy
Gonuşurlar anlaşılmaz dilleri   dı zàlım zàlım_ōy_oy_oy
Açtım_ ola Arguvan' ın gülleri'
Açtım_ ola bizim eliñ gülleri'
Giden güzel gerisine dönmez mi   dı zàlım zàlım_ōy_oy_oy
Beri gel beri de boyu güzeli'm
Êla gözlerinde galdı nazarım   dı hâyın hâyın_ōy_oy_oy
Sağın yol_ üstüne goyma mezarım
Yâr gelip geçtikçe can gelir_ eller   Allah'dañ bulan_ōy_oy_oy
Yâr gelip geçtikçe can gelir_ eller   zàlım zàlım_ōy_oy_oy

6.4. Ateş Olmayınca Dumañ Mı Tüter

Ateş olmayınca dumañ mı tüter_   gülom gülom ñ_ olacak
Güller açmayınca bülbül mü öter_   bu hâlimiz ñ_ olacak
Sanmadım ki benden başka dertli yoğ_   gülom gülom ñ_ olacak
Senin derdiñ benim kinden_ de betèr_   bu hâlimiz ñ_ olacak

Gece gündüz görünürsün gözümè_   gülom gülom ñ_ olacak
Ne cevap verirsin sen bu sözümè_   ben ölürüm ñ_ olacak
Suya gider sağ elinde sitili_   gülom gülom ñ_ olacak

Başında da beyaz yazmà atılı
Ha dedim ki suna boylum sèn banà
Sen olmazsan yükletirim göçümü

bu halimiz ñ_olacak
gülom gülom ñ_olacak
bu halimiz ñ_olacak

Dam üstünde gömme gömme bacalàr
Uzun olmuş yatılmıyor gècèlèr
Malatya_yla Maraş'daki hocalàr
Dua edin ben_o yarè gavuşàm

gülom gülom ñ_olacak
ben ölürüm ñ_olacak
ben ölürüm ñ_olacak
ben ölürüm ñ_olacak

6.5. Sunam

Bir gün şu dünyadan göçüp gidersèm
Boşà gider de gözyaşların_ ağlamày

Sunàm sunàm dağlar dumáñ _amáyn
Sunàm sunàm kölèn_olàm_oy_oy
Gadan_alàm_oy_oy

Yoğ olur benliğim çürürse bedèñ
Boşà gider de gözyaşların_ ağlamày

Sunàm sunàm dağlar dumáñ _amáyn
Sunàm sunàm kölèn_olàm_oy_oy
Gadan_alàm_oy_oy

Bàzı bàzı mezarıma gelesiñ
Dilèğim gabuldur da murad_alasıñ

Sunàm sunàm dağlar dumáñ _amáyn
Sunàm sunàm kölèn_olàm_oy_oy
Gadan_alàm_oy_oy

Ben murad_almadım da bunu bilesiñ
Boşà gider de gözyaşlarıñ _ağlamày

Sunàm sunàm dağlar dumáñ _amáyn
Sunàm sunàm kölèn_olàm_oy_oy
Gadan_alàm_oy_oy

7. DERLENEN EZGİLERİN CÜMLE YAPILARININ İNCELENMESİ

7.1. Aşağıdan Gelir Benim Köşmenim

Yöresi
Malatya/Arguvan

Derleyen ve Notaya Alan
Müslüm AKDEMİR

Kimden Alındığı
Anonim

Soru Cümlesi

A ŞA ĞI DAN GE LİR BE NİM KÖŞ ME NİM

Cevap Cümlesi

Cevap Cümlesi

Soru Cümlesi

A ŞA ĞI DAN GE LİR BE NİM KÖŞ ME NİM SEV DİM A MA

Soru Cümlesi

Cevap Cümlesi

AL DIM BU NA PİŞ MA NI MA MAN

Cevap Cümlesi

Soru Cümlesi

Cevap Cümlesi

AH A MAYN DI LO DAĞ LAR DI LO

S.S. C.C.

Soru Cümlesi

Cevap Cümlesi

DI LO YOL CUM DI LO DI LO HAN CIM DI LO

Cevap Cümlesi

AH A MAYN

7.2. Ah Malatya Yolunda Kervanım Mı Var

Yöresi
Malatya/Arguvan

Derleyen ve Notaya Alan
Müslüm AKDEMİR

Kimden Alındığı
Anonim

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

AH MA LAT YA YO LUN DA KER VA NIN MI VAR

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

İ BE Nİ ÖL DÜ RE CE DER MA NİM MI VAR BU SE NE BU SE NE

Soru Cümlesi

İŞ AŞ KI NA DAM BU SE

Cevap Cümlesi Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

NE BU SE NE İ ZA LI MA DAM BU SE NE BU SE NE

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi Soru Cümlesi

İ HAS TA NE Yİ YO LEY LE DİM BU SE NE BU SE NE AH

Cevap Cümlesi

HA YIN A DAM BU SE NE BU SE NE

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

İ GA Rİ BA DAM BU SE NE BU SE NE

7.3. Gene Gısmetimi Galdırdın Felek

Yöresi
Malatya/Arguvan

Derleyen ve Notaya Alan
Müslüm AKDEMİR

Kimden Alındığı
Anonim

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

AH GE NE GIS ME Tİ Mİ AL DIR DIN FE LEK

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

İ A ŞIP Gİ DE CE ĞİM DE DAĞ LAR DUMAN DIR ZA LIM ZA LIM OY OY OYOY

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

AH GET Tİ NAM MA GE LE CE ĞİN GÜ MEN DİR

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

AH O NUN İ ÇİN AĞ LAR AĞLAR GE ZE

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

RİM ZA LIM ZA LIM OY OY OY

7.4. Ateş Olmayınca Duman Mı Tüter

Yöresi
Malatya/Arguvan

Derleyen ve Notaya Alan
Müslüm AKDEMİR

Kimden Alındığı
Anonim

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

İ A TE ŞOL MA YIN CA DU MAN MI TÜ TEY YER GÜ LOM GÜ LOM

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

NOĞ LA ÇAK AH A MAN GÜL LE RAÇ MA YIN CA BÜL BÜL

Soru Cümlesi

MÜ Ö TEY YER BU HA Lİ MİZ NOĞ LA ÇAK SAN MA DIM Kİ BEN

Cevap Cümlesi

DEN BAŞ KA DERT Lİ YOK GÜ LOM GÜ LOM NOĞ LA ÇAK

Soru Cümlesi Cevap Cümlesi

SE NİN DER DİN BE NİM KİN DEN DE BE TEY

10

YER BU HA Lİ MİZ NOĞ LA ÇAK

7.5. Bir Gün Şu Dünyadan Göçüp Gidersem

Yöresi
Malatya/Arguvan

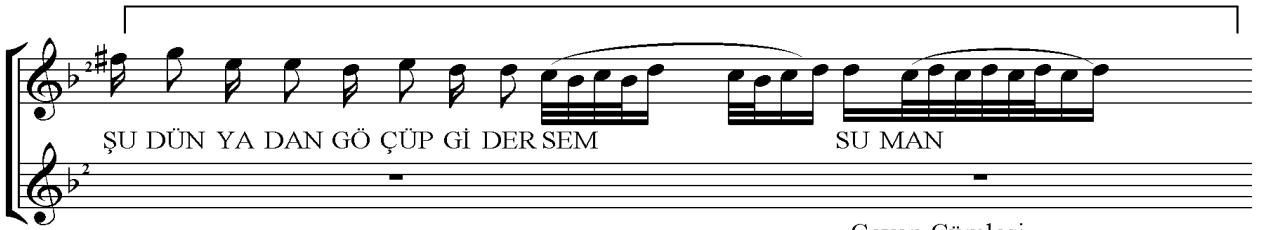
Derleyen ve Notaya Alan
Müslüm AKDEMİR

Kimden Alındığı
Anonim

Soru Cümlesi

BİR GÜN ŞU DÜN YA DAN GÖ ÇÜP Gİ DER SEM BİR GÜN

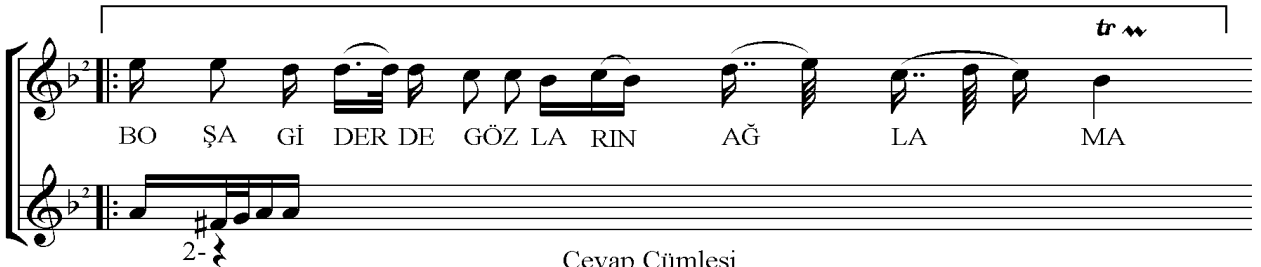
ŞU DÜN YA DAN GÖ ÇÜP Gİ DER SEM SU MAN

Cevap Cümlesi

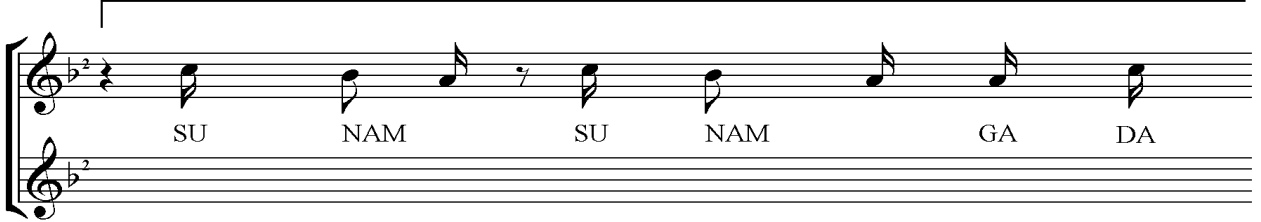
SU NAM DAĞ LAR DU MAN A MAN

Soru Cümlesi

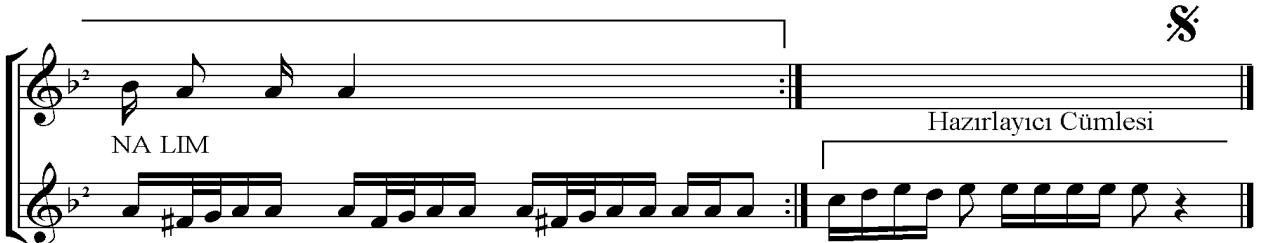

BO ŞA Gİ DER DE GÖZ LA RIN AĞ LA MA

Cevap Cümlesi

SU NAM SU NAM GA DA

NA LIM

Hazırlayıcı Cümlesi

8. SONUÇ

Yapmış olduğumuz çalışmada, derlediğimiz uzun havaların dörtlükler halinde söylenmesinin yanı sıra, “amân ah amân”, “dı zâlîm zâlîm _ öy_ öy_ öy_ öy_”, “Allah’dañ bulan_ öy_ öy_ öy_”, “gülom gülom ñ_ olâcak”, “dağlar dumâñ _ amâyn”, “Gadan_ alâm_ öy_ öy_” vb. katma sözlerle uzatıldığı ve bazı dörtlüklerin beşlik hale dönüştüğü saptanmıştır. Arguvan Ağzı uzun havaların genelinde bu tür katma sözlere rastlanmaktadır. Ancak dörtlükler halinde söylenen sözler beşlik veya daha uzun mısralı olarak karşımıza çıkması istisnadır. Arguvan bölgesinde yaşayan halkın coğrafi konumundan dolayı yoksul bir hayat sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle halkın neredeyse tamamı, yaz aylarının belli dönemlerinde gurbete giderek çalışmak zorundadır. Kendi topraklarından elde edilen mahsul, yöre halkını kıt kanaat geçindirmektedir. Bundan dolayı uzun havaların neredeyse tamamında gurbet kokan sözler yer almaktadır. Ayrıca toplumun yoksulluğu bölgede okur-yazar oranını arttırmıştır. Arguvan, Cumhuriyet Dönemi öncesinde çok daha az imkânlarla yaşamını sürdürürken, Cumhuriyet sonrasında okuma-yazma seferberliği, okur-yazar oranını arttırmıştır. Okur-yazar olma neticesinde oluşan farklı meslek grupları geçim ve yaşamlarını farklı bölgelerde sürdürmek zorunda kalmışlardır. Bundan dolayı toplumun neredeyse tamamı göç etmek zorunda kalmıştır. Bu durumun, Arguvan Ağzı uzun havalarında toplumun dertli, içli ve gurbet söylemlerine yansıdığı anlaşılmıştır.

Arguvan Ağzı uzun havalarda söze girerken “ı” sesini hazırlık sesi olarak çıkartıldığı anlaşılmaktadır. Buna, bir çeşit doğru sese giriş için ön hazırlık diyebiliriz. Ancak uzun havaların neredeyse tamamında bu sesi sözlerden önce çıkartılmış olması nedeniyle ağız özelliğine ait karakteristik bir yapısı olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Çalışmamızda, Arguvan ağzı uzun havaların cümle yapıları incelendiğinde, soru cümlelerine çalgı ile cevap verilen cümle yapılarına rastlanmıştır. Bu cevap cümlelerine ek olarak “hayal” diye adlandırılan motiflerle tekrar tekrar çalındığına rastlanmaktadır. “Hayal” icracının bir sonraki söze veya melodiye geçişi için hatırlama veya ön hazırlık olarak yaptığı ezgidir.

Yörenin ağız özellikleri bakımından ünlü ve ünsüz seslerin artikülasyonlarında, Azeri ağız özellikleriyle benzerlikler görülmüştür. Bölgede söylenen ‘h’ harfleri bazı kelimeler içinde Bayburt, Erzincan ve Kars bölgesinde bulunan toplumların ağız özelliklerine benzer telaffuzlarına rastlanmıştır.

İncelediğimiz “Bu Sene Bu Sene”, “Gene Gısmetimi Galdırdın Felek” ve “Ateş Olmayınca Duman mı Tüter” adlı ezgilerin dörtlü ses aralığı içinde icra edilen çıkıcı-inici karakterlerde oldukları görülmüştür. “Aşağıdan Gelir Benim Köşmenim” adlı ezginin dört ses aralığı içinde inici karakterde olduğu, “Sunam” adlı ezginin ise beşli ses aralığı içinde icra edildiği ve çıkıcı karakterde olduğu tespit edilmiştir.

Yaptığımız bu çalışmayla günümüz halk müziği solistlerinin Arguvan ağzı uzun havalarını, ağız özelliklerine göre söylemedikleri anlaşılmıştır. Bu söylem biçimine Arguvan uzun havası veya türküsü okumak/söylemek diye ifade etmek mümkündür. Ancak, Arguvan ağzı uzun havalar diye ifade etmek mümkün değildir. Arguvan ağzı uzun havalarının karakteri ve özelliği için çalışmamızda yaptığımız tespitlere göre oluşan transkript işaretlerinin üzerinde durularak, artikülasyon çalışması yapılması ve buna göre ezgilerin seslendirilmesi oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

Ana Britannica Ansiklopedisi, 2:270.

Arı, B. (1991), “Arguvan Uzun Havaları”, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı, Bitirme Ödevi, İstanbul.

Demiray, E.(2008), “Ağız Araştırmalarında Transkripsiyon İşaretlerinin Farklı Kullanılması Sorunu”, Volume 3(6):199 -211

Günay, T., Rize İli Ağzıları, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, s. 27, Halk Edebiyatı Dizisi.

Önaldı, M. Ş.(1977), Türk Halk Musikisi Ansiklopedisi, Afa Matbaacılık, İstanbul.

Ünsal, S.; Uçak M. M.; Bal, F.; Sarıgül, A. Y.; Cengiz, D. U. (2017), “Zihinsel Engelli 3-7 Yaş Arasındaki Çocuklarda Sesletim (Artikülasyon)Bozukluklarının Değerlendirilmesi”, Guncel Pediatri, JCP;15: (3):26-34

Yurt Ansiklopedisi (1982), Anadolu Yayıncılık C.7, İstanbul.

İnternet Erişimi

Arguvan Kaymakamlığı, <http://www.arguvan.gov.tr/tarihçesi> (Erişim Tarihi: 07.07.2018).

Kaynak Kişiler

Akdemir, M. A. (2007), Kaynak Kişi ile Görüşme, Ankara.

Akdemir, M. (2018), Kaynak Kişi ile Görüşme, Ankara.

Erkan, M. (1992), Kaynak Kişi ile görüşme, İstanbul.

Kaymaz, S. (2018), Kaynak Kişi ile Görüşme, Ankara.

Kaymaz, Ş. (2018), Kaynak Kişi ile Görüşme, İstanbul.

Önaldı, M. Ş. (2018), Kaynak Kişi ile Görüşme, İstanbul.

Paşmakçı, Y. (1992), Kaynak Kişi ile Görüşme, İstanbul.

Tuna, A. H. (1992), Kaynak Kişi ile Görüşme, İstanbul.

Tüfekçi, N. (1992), Kaynak Kişi ile Görüşme, İstanbul.